

II. SOCIALINIO DARBO TEORIJA IR PRAKTIKA

SOCIALINIO DARBO PRAKTIKOS BENDRUOMENĖJE ORGANIZAVIMAS MOKYMOŠI MOKYTIS KOMPETENCIJOS UGDYMO ASPEKTU: STUDENTŲ POŽIŪRIS

Valdonė Indrašienė

Mykolo Romerio universitetas
Socialinės politikos fakultetas
Edukologijos institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (8 5) 271 4716
Elektroninis paštas v.indrasiene@mruni.eu

Justinas Sadauskas

Mykolo Romerio universitetas
Socialinės politikos fakultetas
Socialinio darbo katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (8 5) 271 4716
Elektroninis paštas justas_sad@mruni.eu

Pateikta 2013 m. rugsėjo 10 d.
Parengta spausdinti 2013 m. lapkričio 7 d.

doi:10.13165/SD-13-12-2-05

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjamas socialinio darbo praktikos bendruomenėje fenomenas kaip mokymosi mokyti kompetencijos prielaida. Mokymosi mokyti gebėjimų gilinimas ir plėtojimas taip pat svarbus būsimiems socialinio darbo profesionalams. Mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo prielaidos socialinio darbo bendruomenėje praktikoje siejamos su praktikos organizavimu. Tinkamai organizavus socialinio darbo praktikos bendruomenėje modelį studentams sudaromos sąlygos analizuoti ir mokyti iš savo patirties, kritiškai įšivertinti įgytus gebėjimus.

Straipsnio tikslas – išnagrinėti socialinio darbo praktikos bendruomenėje organizavimo mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo aspektu vertinimą. Studentų mokymosi mokyti

kompetencijos įsivertinimo pokyčio tyrimas ir kompetencijų aplankų analizė rodo, kad mokymosi mokytis kompetencijos socialinio darbo bendruomenėje praktikos metu ugdymą įgalina tiesioginis į mokymąsi iš patirties orientuotas socialinių darbuotojų rengimo modelis. Būsimųjų socialinių darbuotojų mokymosi mokytis kompetencijos ugdymą daugiausia lemia praktikos užduotys, parinktos tikslingai, orientuojant į mokymąsi veikloje, siekiant atliepti numatytus studijų rezultatus ir realius bendruomenės poreikius. Siekiant veiksmingai organizuoti socialinio darbo praktiką bendruomenėje ir plėtoti šiam darbui būtinas mokymosi mokytis kompetencijas, svarbi galimybė nuolat reflektuoti savo veiklą.

Reikšminiai žodžiai: mokymosi mokytis kompetencija, socialinio darbo bendruomenėje praktika, refleksijos.

Įvadas

Šiuolaikinė universitetinė mokymo(si) paradigma suponuoja mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo svarbą. Mokslininkai (Jucevičienė, 1997, 1998, 1999, 2005; Nicholls, 2001; Teresevičienė, 2001; Kraujutaitytė, 2002; Juodaitytė, 2004; Zuzevičiūtė, Teresevičienė, 2007) studentų rengimo ir ugdymo procesą sieja su jų gebėjimu nuolatos mokytis, reflektuoti patirtį, ugdytis būsimojo specialisto visuminę kompetenciją. V. Lukošūnienė (2011) pabrėžia, kad mokėjimas mokytis yra vienas iš sėkmingo nuolatinio mokymosi elementų. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančių mokymosi gebėjimų (2006)¹ mokymosi mokytis samprata siejama su gebėjimu atkakliai mokytis, organizuoti savo mokymąsi, įskaitant mokymąsi veiksmingai valdant laiką ir informaciją, asmeniškai ir grupėse. Dokumente pažymima, kad mokymasis mokytis įpareigoja besimokančiuosius remtis turima mokymosi ir gyvenimo patirtimi, naudoti ir pritaikyti žinias bei įgūdžius įvairiose situacijose – namuose, darbe, šviečiantis ir lavinantis.

R. Stanišauskienė (2005) pabrėžia, kad žmonių veiklą bendrąja prasme lemia keturių kompetencijų – asmeninės, socialinės, mokymosi ir profesinės – integrali sąveika. Taigi, esminiais gebėjimais tampa gebėjimas išvelgti mokymosi mokytis reikšmingumą, išsikelti mokymosi tikslus; pasirinkti mokymosi strategijas tikslams pasiekti, pasirinkti mokymosi technologijas (mokymosi laiko planavimas; darbo vietos susitvarkymas ir tinkamos aplinkos mokytis sukūrimas; susitarkimas mokymuisi; informacijos šaltinių paieška ir atranka; mokymosi strategijų pasirinkimas); vertinti savo mokymąsi ir atlikti metakognityvią analizę (Pukelevičiūtė, 2007). Mokymasis mokytis yra ne tik žinios apie patį mokymosi procesą, mokymosi strategijas, technikas, metodus, būdus, jų efektyvaus naudojimo galimybes ir mokėjimas jais naudotis, bet ir žinios apie savo paties asmenines galias (Pukelevičiūtė, 2010).

Anot Stanikūnienės (2007), pagrindinis dėstytojo tikslas – ugdyti studentų metamokymosi kompetenciją, leidžiančią jiems mokytis nuolat kintančiose ir nežinomose atėties veiklos situacijose. Toks mokymasis apima besimokančiojo mąstymą, jausmus, veiksmą ir refleksiją. Mokslininkė pažymi, kad toks žinių ir prasmės kūrimas vyksta ne tik sistemingai organizuoto mokymosi metu, bet ir įvairiose edukacinę vertę turinčiose žmonių gyvenimo ir veiklos erdvėse, kurios skatina individo asmeninį tobulėjimą, įgyvendinamą per mokymosi pastangas.

¹ Europos Parlamento ir Tarybos Rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančių mokymosi gebėjimų (2006/962 (EB)).

Mokslininkų teigimu, edukacinė sistema yra įgyvendinama kaip edukacinių aplinkų, kintančių laiko atžvilgiu, seka (Jucevičienė, 2007, p. 109), todėl daug dėmesio skiria perspektyvios mokymosi aplinkos kūrimo problemos tyrimams (Baranauskienė, 2000; Jucevičienė, Tautkevičienė, 2004). Pabrėžiama, kad mokymosi aplinka turėtų būti organizuota taip, kad individas šioje aplinkoje pasijustų galįs asmeniškai tobulėti, stengdamasis mokytis. Pasak tyrėjų (Jucevičienė, Tautkevičienė, 2004), tai aplinka, kurioje žinios perteikiamos autentiškame kontekste, sąveikaujant ir bendradarbiaujant. Taigi, vieną iš tokių erdvių dėstytojas kuria organizuodamas mokomąją praktiką.

Mokomosios praktikos reikšmė universitetinėse socialinių darbuotojų studijose nagrinėjama Jurkuvičienės, Danusevičienės (2008), Dirglienės, Kiaunytės (2008), Dirgėlienės (2008), Petrauskienės, Raudėliūnaitės (2008), Bogdanovos, Večkienės (2009), Eidukevičiūtės, Kiznytės (2009) ir kt. darbuose. Praktinio mokymo svarbą ir studentų kritinio / reflekyvaus mąstymo ugdymą, teorijos ir praktikos dermę bei galimus mokymo metodus rengiant studentus veiklai bendruomenėje atskleidžia Forde'as ir Lynchas (2006), Wongas ir Lamas (2007), Lavanas (2008), Mendesas (2008).

Mokslininkai (Fung, Wu ir Chui, 1994; Forde ir Lynch, 2006; Wong ir Lam, 2007; Lavan, Mendes, 2008), nagrinėdami mokymą dirbti bendruomenėje, atkreipia dėmesį į praktinio mokymo svarbą ir studentų kritinio / reflekyvaus mąstymo ugdymą. Drolenas (1991) pabrėžia patirtimi grįsto mokymosi efektyvumą, padedantį suprasti bendruomenės organizavimo praktiką. Segalas (1989) bendruomenės organizavimo mokymo modelyje taip pat pabrėžia studentų inicijuotas bendruomenės studijas, advokatavimo strategijų tobulinimą ir programų planavimą. Visi šie modeliai orientuoja į tai, kaip sugalvoti efektyvaus mokymosi ir mokymo socialinio darbo vertybių, žinių ir gebėjimų srityse mokomosios praktikos priemonės ir mechanizmus.

Tyrimo objektas – socialinio darbo praktikos bendruomenėje organizavimas mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo aspektu.

Tyrimo tikslas – išnagrinėti socialinio darbo praktikos bendruomenėje organizavimo mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo aspektu vertinimą.

Tyrimo uždaviniai:

- Nustatyti mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo prielaidas socialinio darbo bendruomenėje praktikos metu.
- Atskleisti studentų nuomonę apie socialinio darbo praktikos bendruomenėje organizavimą mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo aspektu.

1. Metodologinės tyrimo prielaidos

Tyrimo pasirinktas kvaziekperimento dizaino tipas – vienos grupės vertinimas prieš lauko eksperimentą ir po jo. Lauko eksperimentas atliekamas natūralioje aplinkoje, kurioje tyrėjas, kontroliuodamas aplinkybes pagal galimybes, gali manipuliuoti vienu ar daugiau nepriklausomų kintamųjų (Frankfort-Nachmias, Nachmias, 1996). Vienos grupės lauko eksperimento metu, taikant išivertinimą prieš eksperimentą ir po jo, priklausomas kintamasis stebimas prieš taikant poveikį ir baigus jį taikyti. Tyrimo metu stebima ta pati tiriamųjų grupė.

Atlikto kvaziekperimento tikslas – empiriškai patikrinti mokymosi mokytis kompetencijos raišką socialinio darbo praktikos bendruomenėje metu. Tyrimo imtis – 58 IV kurso MRU socialinio darbo studijų programos nuolatinių bakalauro studijų studentai, pasirinkę alterna-

tyviai pasirenkamą socialinio darbo praktikos bendruomenėje studijų dalyką. Lauko eksperimentas vykdytas nuo 2011 m. rugsėjo iki 2012 m. sausio. Siekiant atlikti mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo socialinio darbo bendruomenėje praktikos metu vertinimą, taikyta anketinė apklausa ir kompetencijų turinio analizė.

Anketinė apklausa leido atlikti lauko eksperimente dalyvavusių studentų mokymosi mokyti kompetencijos įšivertinimo pokyčio tyrimas. Apklausti eksperimente dalyvavę 58 socialinio darbo bakalauro studijų IV kurso studentai. Mokymosi mokyti kompetencijos kriterijai išskirti remiantis Jucevičienės, Tautkevičienės (2004), Burkskaitienės (2004), Pukelevičiūtės (2007), Stanikūnienės (2007), Čiužo, Šiaučiukėnienės (2007), Bubnio, Gudonio (2009), Jucevičienės, Guđaitytės, Karenauskaitės ir kt. (2010), Raudeliūnaitės (2010), Lukošūnienės (2011), Motiečienės, Naujanienės (2011) darbais. Statistinė apklausos raštu duomenų analizė atlikta naudojant SPSS 21 (*Statistical Package for Social Sciences*) programinę įrangą. Taikant programinę įrangą vertinamas įšivertinimo prieš eksperimentą ir po jo pokytis. Vertinant pokytį atlikta anketinė apklausa prieš lauko eksperimentą ir po jo. Pokyčio reikšmingumui nustatyti apskaičiuotas Wilcoxon'o ženklų kriterijus. Pasirinktas statistinio reikšmingumo lygmuo $p = 0.05$.

Remiantis kompetencijų aplankų turinio analize, atskleistos mokymosi mokyti kompetencijos pokyčio įšivertinimo priežastys. Tyrimo imtis – 58 kompetencijų aplankai. Analizei pasirinkti rašytiniai tekstai, kurie pateikiami: įvade į kompetencijų aplanką, refleksijoje apie įrodinėjamas kompetencijas ir įgytų kompetencijų įrodymuose.

Lauko eksperimentas atliktas įsitikinus, kad siūlomos praktikos užduotys sudarys sąlygas efektyviau ugdyti studentų mokymosi mokyti kompetenciją (Bitinas, 2006). Studentai buvo informuoti apie įgyvendinamą eksperimentą. Rengiant tyrimo priemonę ir atliekant tyrimą, vadovautasi tyrimo etikos principais, ypač gaunant visų tiriamųjų sutikimą analizuoti jų mokymosi patirtis.

2. Mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo prielaidos socialinio darbo bendruomenėje praktikos metu

Mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo prielaidos socialinio darbo bendruomenėje praktikoje siejamos su praktikos organizavimu. Praktika – esminis universitetinių studijų elementas, nes leidžia žengti pirmuosius žingsnius vystant profesionalumą (Dirgėlienė, Kiaunytė, 2008), todėl vis daugiau dėmesio studijų procese skiriama praktiniam socialinių darbuotojų rengimui. Mokslininkų (Derricourt, 1977; Fung, Wu, Chui, 1994; Jurkuvienė, Danusevičienė, 2008; Raudeliūnaitė, Petrauskienė, Jančaitytė, 2008 ir kt.) teigimu, bendruomenės darbo mokomąsias programas turi būti susijusios su realiu gyvenimu, atskleidžiamu per veiklos mokymąsi iš patirties. Tai leidžia studentams turėti gyvą medžiagą mokymuisi ir asimiliacijai.

Studentų mokymosi praktikos sėkmę organizacijoje daugiausia lemia studentų, potencialių darbdavių (administratorių, socialinių darbuotojų, studentų praktikos vadovų) ir aukštosios mokyklos dėstytojų sąveikos ir bendradarbiavimo ryšių plėtotė sudarant palankią edukacinę aplinką. Taip praktikos vietoje išskiriama potenciali mokymosi aplinka, kuri susidaro iš žmogaus veiklos situacijų, žmogaus dalyvavimo su kitais asmenimis bendroje veikloje, kuriai vykstant keičiamasi informacija (Jucevičienė, 2008). Visi be išimties dalyviai šiame procese turi individualius vaidmenis bei atsakomybes dėl skirtingų užduočių, kurios reikalingos įgyvendinant praktikos tikslus (Maskalionienė, 2006).

Praktikos sėkmei ypač svarbus individualus praktikos vadovo institucijoje ir universitete dėmesys (Raudeliūnaitė, Petrauskienė, Jančaitytė, 2008; Petrauskienė, Raudeliūnaitė, 2009; Lau-

žackas, Pukelis, Gurskienė ir kt., 2003; Matikovienė, 2009; Budėjienė, 2009 ir kt.). Siekiant sukurti optimalią mokymosi aplinką, studentą mokymosi procese turi lydėti didesnę profesinę patirtį turintis profesionalas – praktikos vadovas. Praktikos vietoje paskiriamas asmuo, atsakingas už studento praktikos organizavimą (Raudeliūnaitė, Petrauskienė, Jančiūtė, 2008), kuris turi supažindinti „studentą su praktikos atlikimo vieta, suteikiant informaciją apie institucijos kultūrą, teikiamas paslaugas, socialinio darbuotojo vaidmenis“ (Kiaunytė, Dirgėlienė, 2006, p. 29).

Didelę reikšmę edukacinei aplinkai turi praktikos turinys, taikomi metodai ir naudojamos priemonės, įgyvendinimo sąlygos. Praktikos aspektu *mokymo turinys* siejamas su mokymosi per patirtį arba mokymosi veikiant, galvojančią ir stebint procesą. Weilo (2005a, p. 21) teigimu, dalis socialinio darbo mokyklų, siekdamas atsakyti į vis naujai išskylančius poreikius, vis labiau mokymo turinį orientuoja į bendruomeninę veiklą.

Studijų rezultatai tampa pagrindiniu ir pirminiu studijų programos kūrimo proceso elementu. Studijų pasiekimų atitiktis studijų rezultatams tampa studijų kokybės kriterijumi (Pukelis, Pileičikienė, 2005). Studijų rezultatai atskleidžia esminį dėstyto, studijavimo ir vertinimo ryšį (Pukelis, Pileičikienė, 2005; Laužackas, 2008).

Studentų žinioms, pasiekimams ir gebėjimų pokyčiui socialinio darbo bendruomenėje praktikos metu vertinti ir įvertinti skirti studijų pasiekimų vertinimo metodai. Mokslininkai pabrėžia poreikį vertinti studento mokymosi procesą ir jame padarytą pažangą, nurodydami formuojamojo pobūdžio vertinimo metodų svarbą. Burksaitienės (2004) teigimu, mokymosi paradigmoje pabrėžiama formuojamojo pobūdžio vertinimo metodų svarba: jie suteikia vertingos informacijos, kiek besimokantysis priartėja prie mokymo programoje išskeltų tikslų, leidžia studentams kritiškai nagrinėti ir projektuoti. Kaip kuriamo vertinimo metodą autorė siūlo taikyti aplanko metodą.

Mažeikis (2007) teigia, jog dėstytojas, stebėdamas studento veiklą komandoje, jo aktyvumą bendruomenėje, įmonėje, organizacijoje, konsultacijų ir seminarų metu, skaitydamas studento refleksyvųjį dienoraštį ir refleksyvųjį žurnalą, gali įvertinti, kiek ir kaip studentui sekasi ugdyti kompetencijas, kurias skatina studijos, dėstytojas pildo vertinimo lentelę, kurioje vertina *akademinės veiklos, kritinio mąstymo, pažintines, asmenines, socialines ir pilietines kompetencijas / gebėjimus*.

Anot Bubnio, Tuominienės (2008), refleksyvaus dienoraščio rašymas visų pirma yra susijęs su asmeninio tobulėjimo ir reflektavimo siekiu bei mokymosi mokyti kompetencijos lavinimu. Mokslininkai išskiria šiuos pagrindinius refleksyvaus dienoraščio rašymo tikslus:

- apibendrinti patyrimus ir asmeninį tobulėjimą, susijusį su visu studijų laikotarpiu, konkrečiu dalyko moduliui ar institucijoje atliekama praktika;
- praktikoje kaupiamomis žiniomis lengvinti mokymąsi ir leisti studentams suprasti savo mokymosi procesą, įgalinant juos kurti naujas reikšmes, siejant individualią patirtį su studijų metu įgyta teorija arba tiesiog kuriant ir plėtojant savo asmeninį žinojimą – teoriją, plėtojant savo gebėjimus kontroliuoti asmeninę patirtį ir išgyvenimus, stiprinant autonomiją sprendimams priimti;
- tobulinti mokymosi kokybę, plėtojant kritinį mąstymą ir asmeninį supratimą;
- lavinti studentų saviraišką, problemų sprendimo įgūdžius ir kūrybiškumą;
- mažinti neigiamas aplinkybes stresui kilti ir stiprinti psichinę studentų sveikatą;
- skatinti komunikaciją ir refleksyvų tarpusavio sąveiką grupėje.

Kaip teigia Bubnys, Tuominienė (2008), dienoraščio ar žurnalo rašymas, įgyvendinant refleksijos procesus studijų procese, paverčia studentų patirtį mokymusi, mokymąsi – asmeniniu ir profesiniu tobulėjimu. Dėl to veiksmingiau ir kokybiškiau atliekamos būsimo profesinės veiklos užduotys bei stiprinama reflektavimo ir mokymosi mokyti kompetencija.

Anot mokslininkų, keliamas pagrindinis refleksyvaus rašymo tikslas – apmąstyti save įvairiais aspektais. Skirtingos refleksyvaus dienoraščio ar žurnalo formos ir tipai pratina studentus apibendrinti patyrimą ir suprasti savo mokymąsi, asmeninį ir profesinį tobulėjimą per visą studijų laikotarpį, lavina besimokančiųjų įgūdžius nagrinėti ir apibendrinti, kritiškai mąstyti ir spręsti problemas, tobulina savęs ir kitų žmonių pažinimo, saviraiškos ir kūrybiškumo, pažintinio kompleksiško gebėjimus.

Kompetencijų aplanko naudojimas, labiau nei standartizuoti vertinimo bei testavimo metodai, įtraukia studentą į mokymosi procesą ir leidžia pačiam studentui kurti teiginius, ko jis išmoko, kiek išmoko ir kaip tai, ką išmoko, panaudos. Alvarezo, Moxley (2004) teigimu, naudojant kompetencijų aplanką pripažįstama, kad studentai reikiamas kompetencijas gali įgyti skirtingais būdais ir savo mokymosi rezultatus gali atskleisti daug įvairesniais metodais. Doelas, Sawdonas, Morrisonas (2002) teigia, kad aplankalo vertinimo metodas pabrėžia tiesioginį besimokančiojo balsą labiau nei tarpininko ar liudininko. Hellmanas (1999, p. 216) aplanką apibūdina kaip tikslingą besimokančiųjų darbų kolekciją, atskleidžiančią jų pastangas, pažangą ir pasiekimus. Jarvinenas, Kohonenas (1995, p. 29) mokymosi aplanką apibūdina kaip augimo autobiografiją.

Aplankalas turi sudaryti galimybę plėtoti refleksyvų dialogą, todėl jame turi būti atvirų klausimų, vedančių į ateities klausimus. Taigi, besimokantysis turi gebėti reflektuoti savo darbą. Refleksiją, kaip studijų pasiekimų vertinimo metodą, pažymi Mezirow (1981). Jis refleksiją apibūdina kaip „perspektyvos transformaciją“, kurioje praktikas meta iššūkį savo anksčiau supratimui ir modeliuoja naują situacijos sampratą. Boudo, Knightso (1996, p. 31) nuomone, refleksija neturi būti vertinama pažymiu, nes besimokantysis gali bijoti vertintojui atskleisti savo netikrumo ir nežinojimo būsenas.

Socialiniame darbe kompetencijų aplankas reikalauja, kad studentai reflektuotų save ir suteiktų prasmę savo mokymosi patirtims. Vienas iš aplanko tikslų – padrąsinti ir skatinti studentus ieškoti prasmės.

Anot Bubnio ir Gudonio (2009), esminis profesionalo vystymosi procesas orientuojasi į asmens gebėjimą nuolat mokytis per gebėjimą reflektuoti, gilinantį į patirties analizės, jos tobulinimo ir pagrindimo, žinių atnaujinimo ir pervaldinimo sritis, geriau pažįstant ir valdant save, nustatant asmenines klaidas, formuojant efektyvios analizės gebėjimus. Reflektavimas yra tiesiogiai susijęs su socialinio darbuotojo motyvacija užsiimti sąmoninga veikla ir jos modeliavimu, tikslinimu, netiesiogiai lemia savęs įgalinimą nuolat tobulėti, prisiiamant atsakomybę už savo veiksmus ir sprendimus.

Siekiant užtikrinti mokymąsi praktikos metu numatyta, kad studentai per keturių savaičių praktiką ne rečiau kaip kartą per savaitę kartu su praktikos vadovu institucijoje reflektuoja praktikos patirtį, o kiekvienos savaitės pabaigoje elektroniniu paštu teikia savaitines veiklos ataskaitas už praktiką atsakingam dėstytojui universitete. Eidukevičiūtės, Kiznytės (2009) teigimu, organizacija, kurioje studentas atlieka praktiką, tampa mokymosi aplinka, todėl svarbu, kad studentas joje jaustųsi saugiai, galėtų eksperimentuoti ir turėtų refleksijos galimybę. Motiečienės, Naujanienės (2011) teigimu, gebėjimas reflektuoti padeda mokytis iš savo patirties.

3. Mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo socialinio darbo praktikos bendruomenėje metu vertinimas

Mokymosi kompetenciją sudarančių žinių ir gebėjimų įgijimo įsivertinimo tyrimu nustatytas teigiamas pokytis gerai / puikiai įsivertinant visus mokymosi kompetencijai priskirtus gebėjimus. Pažymėtina, jog socialinio darbo bendruomenėje praktikos metu studentai turėjo galimybę gilinti visus mokymosi mokyti kompetencijos gebėjimus.

1 lentelė. Mokymosi mokyti kompetencijos įsivertinimo rezultatai
Table 1. The results of the self-assessment of the learning to learn competence

Mokymosi mokyti kompetencijos elementai	Diagnostinis tyrimas	Gradacijos			Kritinė reikšmė Z, Wilcoxon kriterijus	P (reikšmingumo lygmuo)
		Labai blogai / blogai	Patenkinamai	Gerai / puikiai		
Gebėjimas mokyti iš patirties	1 T	1	10	47	-2,132	0,033
	2 T	1	2	55		
Gebėjimas kritiškai reflektuoti ir vertinti savo veiklos patirtį	1 T	2	14	42	-2,673	0,008
	2 T	1	4	53		
Gebėjimas analizuoti savo mokymosi procesą	1 T	3	14	41	-2,325	0,02
	2 T	0	4	53		
Gebėjimas atskleisti savo turimas kompetencijas	1 T	3	19	35	-3,133	0,002
	2 T	2	11	45		
Gebėjimas pristatyti įgyvendintą veiklą	1 T	2	18	38	-2,021	0,043
	2 T	1	11	46		

Tyrimu nustatytas statistiškai reikšmingas ($p < 0,05$) teigiamas pokytis gerai arba puikiai įsivertinant visus mokymosi mokyti kompetencijai priskirtus gebėjimus (1 lentelė).

Statistiškai reikšmingas ($p < 0,01$) teigiamas pokytis užfiksuotas tyrimo dalyviams gerai arba puikiai įsivertinant gebėjimus *kritiškai reflektuoti ir vertinti savo veiklos patirtį* (nuo 42 iki 53) ir *atskleisti turimas kompetencijas* (nuo 35 iki 45).

Teigiamas, statistiškai reikšmingas ($p < 0,05$) pokytis užfiksuotas gerai ar puikiai įsivertinant gebėjimus *analizuoti savo mokymosi procesą*. Gerai ir puikiai šį gebėjimą vertinusių studentų skaičius po lauko eksperimento padidėjo nuo 41 iki 53, vertinančiųjų patenkinamai sumažėjo nuo 14 iki 4, o labai blogai, blogai vertinančiųjų visai neliko.

Mažiausias teigiamas, tačiau statistiškai reikšmingas ($p < 0,05$) pokytis užfiksuotas gerai arba puikiai įsivertinant gebėjimus *pristatyti įgyvendintą veiklą* (nuo 38 iki 46) ir *mokyti iš patirties* (nuo 47 iki 55).

Taigi, socialinio darbo bendruomenėje metu studentams buvo sudarytos sąlygos toliau plėtoti turimus mokymosi mokyti kompetenciją sudarančius gebėjimus: atskleisti turimas kompetencijas, nagrinėti savo mokymosi procesą, kritiškai reflektuoti ir vertinti savo veiklos patirtį, pristatyti įgyvendintą veiklą, mokyti iš patirties.

Kompetencijų aplankų turinio analizė leido išskirti mokymosi kompetencijos gebėjimus, kuriuos studentai siejo su praktikos metu atliktomis užduotimis (2 lentelė).

2 lentelė. Mokymosi mokyti kompetencijos elementai, tobulinti praktikos metu
Table 2. Elements of the learning to learn competence improved during field practice

Eil. Nr.	Kategorija	Subkategorija
1.	Gebėjimas analizuoti mokymosi procesą	Kompetencijų aplanko rengimas
2.	Gebėjimas mokyti iš patirties	Refleksijų rašymas
		Užduočių, orientuotų į veiklą bendruomenėje, atlikimas
		Grupinis darbas praktikos metu
3.	Gebėjimas kritiškai reflektuoti ir vertinti savo veiklos ir mokymosi patirtį	Užduočių reflektavimas su praktikos vadovais
4.	Gebėjimas pristatyti įgyvendintą veiklą	Praktikos aptarimas institucijoje
		Savaitinių ataskaitų, dvipusio dienoraščio ir refleksijų rašymas
		Praktikos metu atliktos veiklos pristatymas bendruomenėje, universitete

Ekspimente dalyvavę studentai kompetencijų aplanko rengimą suvokė kaip galimybę plėtoti gebėjimą analizuoti savo mokymosi procesą: „(...) rengdama kompetencijų aplanką analizuoju savo mokymosi procesą, taigi, taip pat ugdu gebėjimo mokyti kompetenciją“; „Išmokau teisingai save įvertinti: kokias kompetencijas turėjau, kokias įgijau praktikos metu, o kokias dar reikės įgyti ar patobulinti ateityje“; „(...) tai labai geras savirefleksijos būdas, kadangi tada dar aiškiau suvoki, kiek daug naujo ir naudingo pasisėmėi iš praktikos“.

Tyrimo rezultatų analizė rodo, kad gebėjimą mokyti iš patirties studentai sieja su praktikos užduotimis ir galimybe jas atlikti bendradarbiaujant grupėje. Mokymosi iš patirties gebėjimus studentai plėtojo atlikdami į veiklą bendruomenėje orientuotas užduotis ir mokydami iš savo klaidų ir pasiekimų, prisimindami anksčiau įgytas patirtis, išbandydami turimas žinias: „Po kiekvienos nesėkmės, vykdant gyventojų apklausą, dariau išvadas ir galiausiai jaučiausi drąsiau, labiau pasitikėjau savimi eidama pas gyventojus. Dabar žinočiau, kaip pasielgti vienoje ar kitoje situacijoje ir manau, kad nebeapasimesčiau net ir kebliausiose situacijose“; „Turbūt tvirtčiausiai praktikos metu išmokau pati mokyti iš savo klaidų. Būdavo įvairiausių situacijų, kai reikėdavo skubiai sureaguoti, o aš pasimesdavau. Kadangi esu savikritiška, stengiausi nekartoti tų pačių klaidų, jeigu vieną kartą negalėdavau klientui atsakyti į vieną klausimą, kitam kartui jau išsiklausinėdavau apie tai ir būdavau pasiruošusi padėti“.

Nustatyta, kad mokymąsi iš patirties skatino rašytinės refleksijos: „Gebėjimas pristatyti, analizuoti savo mokymosi procesą plėtotas per rašytines refleksijas“; „Be to, gebėjimą mokyti įrodo ir savaitinės veiklos ataskaitos bei dienoraščiai, kur reflektuoji savo patirtį, teigiamas ir neigiamas emocijas, sėkmes ir nesėkmes“; „Nuolat reflektuojama patirtis, jausmų, minčių atspindėjimas padeda giliau pažvelgti į save, kaip asmenybę ir kaip socialinio darbo profesijos atstovą“.

Kitas svarbus mokymąsi iš patirties skatinęs veiksnys – grupėje atliekama praktika. Kartu atlikdami praktiką studentai dalijosi patirtimi ir įžvalgomis, kurios leido efektyviau atlikti veiklą: „(...) mes glaudžiai dalindavomės strategijomis kaip ir ką padaryti greičiau, efektyviau. Iš pat pradžių, pirmomis apklausos dienomis pats jausdavausi nesaugiai, netvirtai, tačiau diena po dienos įgavau pagreitį ir pradėjau jaustis užtikrintai bendravime, kontaktuojant su respon-

dentais, visiškai nebeieškodavau žodžių kišenėje, kol galiausiai sugebėjau beveik nemąstydamas aiškiai ir akcentuotai atsakyti į keblius klausimus“.

Gebėjimą kritiškai reflektuoti ir vertinti savo veiklos ir mokymosi patirtį studentai plėtojo praktikos vietoje kartu su praktikos vadovais reflektuodami atliktas užduotis: „(...) kiekvieną ketvirtadienį turėdavome susitikimus su socialine darbuotoja ir X centro seserų tarybos pirmininke, kuriame analizuodavome kiekvieno praktikanto sėkmes bei nesėkmes. Garsiai kalbėdami, išsakydami savo nuomonę mokėmės iš savo pačių bei kitų klaidų ir džiaugėmės vienas kito sėkmėmis. Dalyvaujant supervizijose, reflektuojant mokiausi iš savo patirties“; „(...) su vadove aptardavome visos savaitės įgyvendintas veiklas, stipriąsias bei silpnąsias puses, ką reikėtų keisti, ką darau gerai, ką gal ne taip. Tas nuoširdus pasikalbėjimas su vadove davė taipogi geros patirties, leido pamatyti ir mokytiis analizuoti savo mokymosi procesą“.

Tyrimu nustatyta, kad gebėjimas pristatyti įgyvendintą veiklą buvo ugdomas reflektuojant ir vertinant savo atliktą veiklą ir praktikos metu, ir po jos. Šis gebėjimas, studentų teigimu, buvo plėtojamas nuolat aptariant praktiką su praktikos vadovu institucijoje: „Praktikos metu teko pristatinėti praktikos vadovei savo įgyvendintas veiklas. Kiekvieną savaitę patikrindavo kiek apklausėme X mikrorajono gyventojų. Taip pat pasisakydavome kaip sekasi vykdyti apklausas. Taip pat kuriant Naujametinio renginio scenarijų nuolat visas sugalvotas veiklas pateikdavome praktikos vadovei ir kartu jas derinome“.

Gebėjimas pristatyti savo veiklą taip pat buvo ugdomas rašant savaitines ataskaitas, dvipusį dienoraštį ir poreikių vertinimo ar renginio organizavimo refleksijas: „Savaitinių dienoraščių ir ataskaitos (...) leido man kritiškai reflektuoti atliktus darbus ir apgalvoti susidariusias situacijas“; „(...) kiekvieną dieną grįžęs į namus apmastydavau darbo dieną ir atlikti darbai kuri patikdavo ar nelabai kažkurį laiką vis tiek stovėdavo man prieš akis ir noromis ar nenoromis tekdavo viską apgalvoti, ką dariau ne taip, ką reikėjo padaryti, ką aš darysiu rytoj nutikus tokiam pačiam atvejui ir atsakymą rasdavau nesunkiai“.

Nemažiau svarbiu gebėjimo pristatyti įgyvendintą veiklą ugdymo veiksmu studentai laiko atliktos veiklos pristatymus ir pačioje bendruomenėje, ir universitete seminarų metu: „Atlikusi tyrimą turėjau jį pristatyti bendruomenės nariams. Manau, kad man tai puikiai pavyko, nes bendruomenės nariai liko patenkinti tyrimo rezultatais“; „Po atlikto tyrimo praktikos vadovei pristatėme tyrimo rezultatus ir pateikėme savo suformuluotas išvadas, taigi ugdėme gebėjimą pristatyti savo įgyvendintas veiklas“.

Išvados

Mokymosi mokytiis kompetencijos socialinio darbo bendruomenėje praktikos metu ugdymą įgalina tiesioginis į mokymąsi iš patirties orientuotas socialinių darbuotojų rengimo modelis, kurio pagrindiniai akcentais tampa studentų gyvenimiška arba tiesioginė darbo patirtis, šios patirties pagrindu gali būti tobulinami gebėjimai ir žinios, reikalingos dirbant bendruomenėje.

Būsimųjų socialinių darbuotojų mokymosi mokytiis kompetencijos ugdymą daugiausia lemia praktikos užduotys, parinktos tikslingai, orientuojant į mokymąsi veikloje, siekiant atliepti numatytus studijų rezultatus ir realius bendruomenės poreikius. Mokymosi praktinėje veikloje ir bendruomenės problemoms spręsti skirtos užduotys sudaro galimybes plėtoti studentų mokymosi mokytiis kompetenciją.

Siekiant efektyviai organizuoti socialinio darbo praktiką bendruomenėje ir plėtoti bei ginti šiam darbui būtinas mokymosi mokytiis kompetencijas, svarbi būtinybė nuolat reflektuoti savo veiklą.

Literatūra

- Alvarez, R. A.; Moxley, P. D. The Student portfolio in Social Work Education. *Journal of Teaching in social Work*. 2004, 24: 87–103.
- Bitinas, B. *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Kronta, 2006.
- Bogdanova, J.; Večkienė, N. P. Partnerystė rengiant socialinius darbuotojus: tarpdisciplininės komandos patirtis psichiatrijos skyriuje. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*. 2009, 3 (1): 22–43.
- Bubnys, R. *Reflektyvus mokymasis kaip edukacinis fenomenas ugdant specialiuosius pedagogus aukštojoje mokykloje*. Daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2009.
- Bubnys, R.; Gudonis, V. Būsimų specialiųjų pedagogų asmeninės patirties reflektavimas ir integravimas praktinėse studijose aukštojoje mokykloje. *Specialusis ugdymas*. 2009, 2 (21): 83–90.
- Bubnys, R.; Tuominienė, J. Studentų asmeninio augimo prielaidos taikant reflektyvus mokymo metodus. *Ugdymo psichologija*. 2008, 19: 59–67.
- Burkšaitienė, N. Mokymo(-si) ir vertinimo aplanko taikymo universitetinėse studijose galimybės. *Acta Paedagogica Vilnensia*. 2004, 13: 87–98.
- Čiužas, R.; Šiaučiukėnienė, L. Pedagogų didaktinės kompetencijos raiška Lietuvos mokyklose. *Pedagogika*. 2007, 86: 23–29.
- Dirgėlienė, I. Teorijos ir praktikos ryšio plėtotė socialinio darbuotojo profesinėje veikloje. *Acta Paedagogica Vilnensia*. 2008, 20: 90–101.
- Dirgėlienė, I.; Kiaunytė, A. *Praktika rengiant socialinius darbuotojus: Klaipėdos universiteto patirtis*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2008.
- Edukevičiūtė, J.; Kiznytė, N. Studentų adaptacijos kompleksiskumas organizacijos praktikos proceso kontekste. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*. 2009, 3 (1): 91–103.
- Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančių mokymosi gebėjimų (2006/962(EB)).
- Forde, Ch.; Lynch, D. Social Work within a Community Discourse: Challenges for Teaching. *Social Work Education*. 2006, 25 (8): 851–862.
- Frankfort-Nachmias, Ch.; Nachmias, D. *Research methods in the social sciences*. London: Arnold, 1996.
- Gapšytė, R.; Snieškienė, D. Socialinio darbuotojo etinė kompetencija ir jos vystymo praktikoje galimybės. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*. 2011, 7: 113–129.
- Johnson, L. C. *Socialinio darbo praktika: bendrasis požiūris*. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija, 2003.
- Jucevičienė, P.; Tautkevičienė G. Universiteto bibliotekos mokymosi aplinkos samprata. *Pedagogika*. 2004, 71: 101–105.
- Jurkuvienė, R.; Danusevičienė, L. *Socialinio darbo praktikos vadovas*. Kaunas: Vitae Litera, 2008.
- Lavan, A. Community Social Work and the Learning Circle. *Journal of Teaching in Social Work*. 2008, 28 (3-4): 310–319.
- Lukošūnienė, V. Refleksija kaip integrali mokymosi mokyti kompetencijos dalis. *Pedagogika*. 2011, 101: 43–49.
- Mendes, P. Teaching community development to social work students: a critical reflection. *Community Development Journal*. 2009, 44 (2): 248–259.
- Motiečienės, R.; Naujanienės, R. Socialinių paslaugų sistemos dalyvių, socialinių darbuotojų ir klientų, patirties kritinė refleksija. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*. 2011, 7: 9–29.
- Norris, D.; Schwartz, C. Needs Assessments: An Integrated Assignment in Civic Service. *Journal Of Teaching In Social Work*. 2009, 29 (4): 373–382.
- Ohmer, M. L.; DeMasi, K. *Consensus organizing A community Development Workbook* Los Angeles: SAGE, 2009.
- Petrauskienė A., Raudėliūnaitė R. Studentų mokymosi veiksniai atliekant socialinio darbo praktiką. *Socialinis darbas*. 2009, 8 (2): 153–158.
- Petrauskienė, A.; Raudėliūnaitė, R. Studentų mokymasis praktikoje: socialinio darbo

- studentų ir praktikos vadovų vertinimas. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai* [interaktyvus]. 2010, 5 (1): 95–106.
- Pierson, J. *Going Local Working in Communities and neighbourhoods*. New York: Routledge, 2008.
- Pukevičiūtė, J. V. Mokymosi mokyti kompetencijos ugdymo aspektai. *Acta Pedagogica Vilnensia*. 2007, 19: 121–131.
- Pukevičiūtė, J. V. Mokinių ir studentų mokymosi mokyti paralelės. *Acta Pedagogica Vilnensia*. 2010, 24: 89–100.
- Raudėliūnaitė, R. Socialinio darbo studentų patirtis studijų praktikoje: rašytinių refleksijų analizė. *Socialinis darbas*. 2010, 9 (2): 48–55.
- Stanikūnienė, B. *Aukštosios mokyklos dėstytojo edukacinės kompetencijos ir mokymosi aplinkų santykis*. Daktaro disertacija. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2007.
- The community planning event manual: how to use collaborative planning and urban design events to improve your environment*. Edit. Wates, N. London: Earthscan, 2008, p. 121, ISBN 9781844074921.
- Universiteto edukacinė galia: atsakas XXI amžiaus iššūkiams*. Kolektyvinė mokslo monografija. Sudaryt. Jucevičienė, P. et al. Kaunas: Technologija, 2010.
- Weil, M. *Introduction: Contexts and Challenges for 21 st-Century Communities*. Ed. Weil, M. *The Handbook of Community Practice*. London: SAGE Publications, 2005, p. 3–33.
- Wong, P. K. D.; Lam, B. O. D. Problem based Learning in Social Work: A Study of Student Learning Outcomes. *Research on Social Work Practice*. 2007, 17 (1): 55–65.
- Zastrow, Ch. H. *The practice of social work: applications of generalist and advanced content*. Pacific Grove (Calif.): Thomson Brooks/Cole, 2003.

ORGANIZATION OF SOCIAL WORK PRACTICE IN COMMUNITY THROUGH THE ASPECT OF DEVELOPING LEARNING TO LEARN COMPETENCE: STUDENTS' OPINIONS

Prof. Dr. Valdonė Indrašienė

Dr. Justinas Sadauskas

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

Contemporary university teaching/learning paradigm highlights the importance of learning to learn competence. Hence, the article analyses the organization of social work practice in community through the aspect of developing learning to learn competence. Research objectives include:

- *establish the prerequisites of developing learning to learn competence during social work practice in community;*
- *reveal students' opinions on the organization of social work practice in community through the aspect of developing learning to learn competence.*

Quasi-experiment design has been chosen for the research, which focuses on one group evaluation before and after the field experiment. The research sample is 58 fourth-year Bachelor program for social work MRU students, who studied alternative optional study subject – social work

practice in community. Questionnaire based survey was applied to carry out the research on the change of learning to learn competence self-assessment. Based on competence portfolio content analysis, the reasons of the change in learning to learn competence self-assessment were revealed.

The research showed that the development of learning to learn competence during social work practice in community is promoted by the application of the direct experience social worker preparation model, the main accent of which is student life experience or direct work experience, based on which competences and knowledge necessary for work in community could be developed.

Future social workers' learning to learn competence development is mostly influenced by purposefully selected practice tasks, which are focused on learning through active participation, seeking to take into account the foreseen study results and real community needs. Tasks focused on learning through active participation and community problem solving give the basis for the development of student learn to learn competence.

Possibility to constantly reflect personal activity is important in seeking effective organization of social work practice in community and the development of learning to learn competences necessary for this work.

Keywords: *learning to learn competence, social work practice in community, reflection.*

Valdonė Indrašienė, socialinių mokslų daktarė (edukologija), Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto Edukologijos instituto direktorė, profesorė. Mokslinių tyrimų kryptys: socialinė pedagoginė facilitacija, ugdymo technologijos, socialiniai tyrimai.

Valdonė Indrašienė, Doctor of Social Sciences (Education), Mykolas Romeris University, Faculty of Social Policy, Director of the Institute of Educology, Professor. Research areas: social pedagogical facilitation, educational technologies, social researches.

Justinas Sadauskas, socialinių mokslų daktaras (edukologija), Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto Socialinio darbo katedros lektorius. Mokslinių tyrimų kryptys: socialinių darbuotojų rengimas, kompetencijų ugdymas, socialinės veiklos etika.

Justinas Sadauskas, Doctor of Social Sciences (Education), Mykolas Romeris University, Faculty of Social Policy, Social Work Department, lector. Research areas: education of social workers, training of the competence, ethic of social activity.